

րը... Թեոդո Սաքունդարյայի այս գաւ-
կին Պիարայա անունը դնելով հան-
դիսապէս օժեց զայն թագաժառանգ-
իւր դահուն՝:

ՅԵՂԵՐՈՒ ԽԱՌՆՈՒՐԴԻՆ

ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

Յսոցորդ համառօտ տեղեկութիւնը քա-
ղուած է Հռովմայ արքունի Ալեքսանդր-
գրական (Բոլետինո 1916 փետրուարի
պրակէն (Boiletino della R. Soc. Geogr.
Serie V. Vol. V. 1 Febr. 1916 N. 2 էջ
137-138): Ամփոփումն է ընդարձակ յո-
ղուածի մը զոր G. Elliot Smith հրատա-
րակած էր Rivista italiana di Sociologia
(Fasc. V-VI. 1915) Հռովմայ (Բոլետինո)
նախան (Բոլետինո 1916 փետրուարի
պրակէն) մէջ:

Եգիպտոս՝ ցեղերու խառնուրդին ուսու-
նասիրութեան համար, արտակարգ կա-
րեւորութիւն ունեցող դաշտ մըն է: Քրիս-
տոսէ առաջ, չորս հազարորդին սկիզբները,
Եգիպտոսի տիրեց ժողովուրդը մը բոլորովին
զերծ օտար տարրերէն որ հինգ կամ վեց
դար յետոյ սկսան երևան գալ:

Նախա — եգիպտացիք կը պատկանէին
թխազոյն ցեղի մը, որ ի սկզբան Մի-
ջերկրականի բովանդակ հիւսիսային ա-
փուռը կը բնակէր և յետոյ մէկ կող-
մանէ տարածուեցաւ արևմտեան Եւրոպա
ու մինչ կողմանէ Սոմալի և Հնդկաստան:

Կալաքործութեան մէջ շատ ճարտար
էին ու հաւանօրէն ոստայնանկութեան և
մետաղագործութեան նախկին հնարողներն

եղան, Բնդհանառակն շէնքերու և զէնքե-
րու շինութեան մէջ դանդաղ յառաջա-
ցան: Այս բանն կ'ապացուցանէ թէ միշտ
հարկը չէ որ կը զարգացնէ ճարտար-
արուեստը:

Եգիպտոս զաղթող նախկին ժողովուրդ-
ները — երբ տակաւին Նախա — եգիպտա-
ցիք կը տրէին երկրին — անոնք եղան
զոր Լուան Հայակերպ (Armenoide)
կ'անուանէ: Ասոնցմէ ոմանք վերին Ա-
նատոլիա կը բնակէին, ուր շինեցին — ա-
ռաջիններէն շատ տարրեր — Միջերկրա-
կանի, կարմիր ծովուն և Պարսից ծոցին
վաճառականութեան մէջ հզօրացած էին:
Եգիպտոս ասպատակողները այս երկրորդ
հիւրէն կը պատկանէին՝: Երկու ցեղերու
խառնուրդը (amalgama), առաջին հա-
լարտութեան ժամանակ կ'իյնայ, թէ մարդ-
կային մնացորդները և թէ բուրգերու շրջ-
ջանին արձանները, նորեկներու մարմնոյ
կազմութեամբ (fattezza) բուն այրական կը
ցուցնեն, մինչդեռ Նախա — եգիպտացիք ա-
ւելի կանացի էին: Հակառակ այնչափ օ-
տար արեան խառնուրդի և ծաւալման՝ զոր
բուրգերու շրջանին քաղաքականութիւնը
այդ խառնուրդով ունեցաւ, անկարելի է
գտնել զարգացման նիւթական յաւելում
մը որ երկրորդ ցեղին պատկանի:

Գեղարուեստական բովանդակ հրաշալի
զարգացումը, որ իրենց գալուստին յաջոր-
դեց, ակներևապէս եգիպտական նախկին
գիտերու յեղաշրջման արդիւնն է: Այնու
հանդերձ սակայն, նորեկ Հայակերպներու
գանկը շատ անելի մեծ էր քան Նախա — եգիպ-
տացուցը: Նախաքրիստոսական երեք հա-
զարորդին սկսեալ, Հայակերպ ցեղին ազ-
դեցութիւնը տարածուեցաւ, մասնաւորա-
պէս միջին թագաւորութեան ժամանակ,
Նեղոսի հովտին մէջ, ու բարձր դասա-
կարգերը խառնուրդին ազդեցութիւնը կրե-

1. Սաքունդարյայի այս աւանդակէզը նիւթ եղած է
նաև Փալլոստասի արձանի թերթուածին, կազմելով
անկէ ողբերգական թատերադրութիւն մը, զոչեցիկ և
ամենաշաշոյ մի քանի փոփոխութեամբ ու վերածուծնա-
բով:

2. Թէ Հայերը Եգիպտոս արշաւած են, սոյն կարծիքը
առաջին անգամ յայտնեց Հ. Յ. Աբգը իր «Գասեր
Հայոց և Հայաստանի հազոյն Պատմութեան» մէջ (տես
Բազմպ. 1912. Յուլիս, (Ռոստոս, Սեպտ. էջ 289):

ցին: Սոյն շրջանէն յետոյ ազդեցութիւնը կը սկսի տկարանալ, և նոր թագաւորութիւնը համեմատաբար եզրիպտացի անխառն տիպարի մը զօրանալու շրջանին կը հանդիպի: Նոր թագաւորութեան ասիական աշխարհակալութիւնները օտարոտի տարբեր մտուցին եզրիպտոսի մէջ: Ասորիքի հետ սերտ շփում ունեցան:

Սակայն, այն ատեն աւելի կարեւոր եղաւ եզրիպտական քաղաքականութեան ծաւալումը ի Նուպիա: Հոն եղած քաղաքական զարգացումը, մեծ հակադրութիւն մը (contrasto) կը կազմէ եզրիպտականին հետ: Նուպիոյ մէջ, հուսկ, ստորին սեւամորթ ցեղերու ձեռքն անցաւ գերիշխանութիւնը:

Եզրիպտական հին թագաւորութեան իշնալով՝ Ասորիները, Հայերը, Յոյները և Միջերկրականի ուրիշ ժողովուրդները Եզրիպտոս խուժեցին հոն հաստատուելու:

Այն ատեն ցեղաբանական հետաքրքրական իրողութիւն մը առաջ եկաւ, ժողովուրդը Նախկին ազգատոհմերու մարդաբանական տիպարին վերադարձաւ:

Հ. ՍՐ. Ո.

ՍՐԲԱՎԱՅՐԻՆ ԿԱՆԹԵՂԸ

ԳԼՈՒԽ Ա.

ԻՒՐ ԺԱՃԱՆՉՆԵՐԸ

Ո՛ր առնէր զիւր շատ
 առնէր զառնէր, յոր
 Առնէր զառնէր զիւր
 յոր զառնէր զիւր
 յոր զառնէր զիւր
 յոր զառնէր զիւր
 յոր զառնէր զիւր

Յովսէփ 2, 3:

Առաջիկայ պատմութեան գէպը հանդիպած է անցեալ դարու մէջ: Պրեքնեանց ամենէն աւելի ապահաժօտ խորհրդուն մէջ, ոչ այնչափ հեռու սահմանագիծէն Սպանիոյ, կար պզտիկ և գիւղական եկեղեցի մը, բլրոյ մը վրայ շինուած, և ճանչցուած Մոթէ-Մարիա անուամբ:

Այս փորձիկ եկեղեցին համեստ պարզութիւն մ'ունէր դուռնէն, բայց հաստատուն շինուած և իւր հնութեամբ նշանաւոր էր: Սակայն անոր ներքին կողմը զարդարուած էր շատ հարստութեամբ: Խորանը կը փայլէր գեղեցիկ արծաթեայ նօթներով. և երկու կողմերու որմերը գրեթէ ծեփուած էին ամէն տեսակ ուխտական յիշատակներով և հոն կախուած արծաթէ նուէրներով, իբրեւ երախտագիտութեան նշան մը այն շնորհաց, զորս հաւատացելոց բարեպաշտութիւնը կը սեպահակներ ամէնօրեանս: Աստուածամօր բարխօսութեանը, որուն նուիրուած էր այս եկեղեցեակն կամ մատուռը, ինչպէս որ ալ ուզուի ըսել: Յիրաւի, թէ մէկ կողմէն և թէ միւս կողմէն շատ մղոններ հեռաւորութեամբ շրջակայ բոլոր քնակիչք այս մատուռը մեծապէս կը յարգէին, և զայն կը հռչակէին իբրեւ մեծ ջերմեռանդութեան տեղ մը և իբրեւ նպատակ ջերմեռանդն ուխտագնացութեանց: Բարձր, բայց խորանին ետքը, որուն վրայ կ'երևար գեղեցիկ հարուստ տապանակ մը, արձան մը կար անարատ կուսին, իւր Աստուածային որդին գրկին մէջ բռնած: Արձանը բնական մեծութեամբ էր, սպիտակ մարմարով, և հին գեղեցիկ գործ մը: Տիրամօր արտայայտութիւնը հիանալի քաղցրութիւն և բարութիւն մ'ունէր, և մանուկը այնպիսի կերպարանք մը կը ցուցնէր որ անկէ աւելի ամենասիրելի և միանգամայն ամենավեհ չէր կրնար երեակայուիլ: Մատուռան մէջտեղ խորանին առջև կախուած էր մեծ արծաթեայ կանթեղ մը, ուղղափառ եկեղեցեաց և մատուռներու սովորութեան համեմատ, որ գիշեր ցորեկ անընդհատ կը վառէր: Մարդիկ որչափ որ կը յիշէին, ամենէն աւելի սաստիկ փոթորկի միջոց ալ անիկայ երբէք չէր մարած, և բուն այս բանիս համար ժողովրդեան ջերմեռանդութիւնը կը հայթայթէր անոր առատութեամբ իւր, այդ լեռներու ձթթեխներէն հանուած ամենամաքուրը, և այս բանը այն բարեպաշտ գիւղացիներէն շատերու համար ամենակարեւոր գործ մ'էր: Այս